

ЈАНА АЛЕКСИЋ

У ЗМАЈЕВОМ ГАЈУ

У нашим интимним историјама читања и сећања ништа тако сугестивно не оживљава призоре детињства као Змајева ризница. Те песме за децу накратко нас зауставе у нишама чисте невиности. Тамо смо један песнички свет припојили детињој стварности.

Да је дотицај трансгенерацијски увидим када сестрић Видак из своје шарене књишке полице полетно извуче неко од нових, визуелно раскошнијих издања изабраних песама и изговори магичну заповест: „Читај!” Мали звездозанац, припадник генерације алфа, напаја се са истог песничког извора као и његов старији сродник, миленијалац. Истим мотивима се одушевљава, исте лирске про-тагонисте опонаша, истим исказима се чуди, исте сцене замишља. Помно слуша уозбиљен глас песника, вољног да га поучи и забави, да му разгали чула за скривене лепоте. Присваја чедни, матерњи језик, још увек неокрњен hi-tech терминологијом и виралним идиомима. Чика Јова и мени и њему помаже да опишемо ситуације и поступке, да правим именом назовемо карактерне особине, да утврдимо обрасце понашања. Реквизите пронађемо у пробуђеној машти. Свака хировитост и излив непослушности његове у слободи још увек необуздане личности лако се крсти метафором „материна маза”. Прочитани или наизуст изречени стихови осветле пресудну разлику између доброг и лошег. Змај за сваки нараштај изводи показне вежбе препознавања властитог лика. А уз његове инструкције се и ми, наооко одрасли, обременјени горким талогом искуства, али без довољно стечене мудрости, подсетимо својих моралних и људских полазишта.

Изгледа да песник, као што је то запазио и оштрооки Милан Кашанин, није састављао своје песме само за најмлађе, већ и „ради тога да онај ко их деци чита, или заједно с њима слуша, још једанпут

дочека своје сопствено детињство, увери себе о незаменљивости породице и срећи деце, која су добра и боља од нас.”

Са Змајевом ризницом отпочиње узбудљиви и никад довршени процес саморазумевања. „Да, сви смо ми израсли доста брзо из Змајевог стиха, али чињеница да смо даље расли, па и то како смо расли, све је то зависно, бар једним делом својим, управо од тог чика Јовиног стиха, све је то било и остало у вези са њим, више него што смо то често и сами знали и признавали себи и другима,” изрећи ће у једном пригодном говору Иво Андрић, писац који је непогрешиво осећао пулс књижевног живота и виталног наслеђа. Утисци и подстицаји из Змајевих стихова су и касније, како вели, „свесно или несвесно дејствовали у нама”.

То дејствовање ме снажно прожме док ми тетка, прекаљена професорка српског језика, под старим дворишним орахом откључава значења „Светлих гробова”, опробаном методом – стих по стих. На том приватном часу се не учи, већ се к свести приводи да је живљење без идеала равно зиданици на песку подложној свакој антидуховној стихији. Усвајам тада и једну од најважнијих лекција: на свету смрти нема – све је вечна слава и помен. Наук о животном циклусу понављам учесталим обиласцима гробова ближњих, чији број проток година неумитно увећава. Не као утеху него као тврду истину тамо проналазим *сйомен*, *књићу*, *колевку* и себе – спону између пређашњих и будућих – заточницу породичног и колективног памћења.

Знао је Змај да се поезијом ништа не демонстрира, чак ни када се заузима друштвени став, чак ни када се добацују сатиричне опаске. Знао је да поезија настаје од наших успона и падова, од интензивног лирског догађања. Зато је полигон за исповедање људске рањивости и туге за смислом. Као у „Светлим гробовима”, тако и у *Булицима увеоцима* невољно је мада уверљиво сведочио да улогу главних лирских јунака преузимају одсутни илустратори наших снова. У песничкој речи се угнезди љубав, али тако да у том станишту не изгуби моћ значења, већ се преобрази у „дах мале молитве”. Њоме макар на тренут призовемо удаљене, хранећи се илузијом да негде горе пуцкетају звезде за наше проживљене а неживљене приче и добацују нам шифроване поруке вечности. Поезија је зановљена присност и упаљена свећа, име које титраво гори, име светло, у сећању неугасиво. То сазнање желим да пренесем малом звездознанцу док заједно пландујемо у Змајевом гају.

Захваљујем члановима жирија на поверењу које су поклонили збирци *Показне везбе*. Змајева награда, због дуге традиције и списка досадашњих добитника, носи велику одговорност, одговорност стваралаштва. Њу испуњавамо сви помало, сходно својим талентима

и прегалаштву, свесни ипак да надилази сваки појединачни допринос. Захвалност дугујем Гордани Ђилас, Јелени Арсенијевић Митрић, Недељки Бјелановић, Милицы Ћуковић, Ани Гвозденовић, Драгану Хамовићу, Спасоју Јоксимовићу, Радомиру Д. Митрићу, Миломиру Гавриловићу и Дејану Алексићу, јер су ме својом подршком ослободили од оклевања да станем иза ове књиге у име песничког достојанства. На концу, моја песничка посвета је увек упућена живим и минулим члановима моје породице, најпосвећенијим инструкторима *вере, наде и љубави*.

(Изговорено на Свечаној седници Матице српске, 24. фебруара 2026. године)